

Marina Vokić Žužul

ŠEZDESET I PET GODINA JADRANSKOG ZAVODA

Dr. sc. Marina Vokić Žužul
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Jadranski zavod
Šenoina 4, HR - 10000 Zagreb
mvz@hazu.hr

UDK 061.12(497.5)Zagreb
Izlaganje sa znanstvenoga skupa
Primljeno: 25. 4. 2012.
Prihvaćeno: 15. 10. 2013.

Priopćenje je posvećeno prikazu šest i pol desetljeća neprekinutoga i plodnoga znanstvenog rada Jadranskog zavoda Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Uz njegovu osnovnu djelatnost usmjerenu na stvaranje pomorskoga zakonodavstva te na unifikaciju pomorskoga prava i kodifikaciju prava mora, u prikazu se ukazuje na velik stručni i znanstveni doprinos Jadranskog zavoda cjelovitosti Hrvatske. Počevši od doprinosa prve generacije koja se borila za hrvatstvo Istre i njezine granice, svaka od generacija koje su u njemu djelovale ostavila je zamjetan trag u povijesti našega naroda. Posebno se ističe važna uloga nekoliko uglednih pojedinaca koji su toj instituciji desetljećima davali znanstvena usmjerenja te svojom požrtvovošću i entuzijazmom pridonijeli njezinoj bogatoj znanstvenoj i izdavačkoj djelatnosti. Izlaže se i o sudjelovanju članova Zavoda u radu više diplomatskih konferencija te međunarodnih organizacija te o njihovim brojnim vrijednim monografijama iz područja jadranske problematike. Posebna pozornost posvećena je publikacijama Jadranskog zavoda, ponajprije časopisu Uporedno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law, koji već 48 godina neprekidno izlazi kao jedini časopis u našoj zemlji namijenjen isključivo pitanjima pomorskog prava i prava mora.

Ključne riječi: *Jadranski zavod; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; pomorsko pravo; međunarodno pravo mora; znanstvenoistraživačka djelatnost.*

Na današnji dan navršava se šezdeset i pet godina neprekinutoga i plodnoga znanstvenog rada Jadranskog zavoda Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Pod nazivom Jadranski institut utemeljen je odlukom Predsjedništva Narodne Vlade Hrvatske od 28. svibnja 1945. u Sušaku sa zadatkom da znanstveno proučava pitanja jadranskog primorja s geografsko-historijsko-etnografskog, prometno-ekonomskog i tehničko-urbanističkog stajališta. Kao što je prije nekoliko desetljeća zapisano, Zavod je „nikao iz važnih aktualnih i hitnih potreba našega

pomorstva i zahtjeva koji izviru iz maritimnog značaja naše zemlje“, pa se tako i za njegov kasniji rad može ustvrditi da je prije svega određen konkretnim zadacima i hrvatskim interesima u području pomorskoga prava i međunarodnoga prava mora.

Šezdeset i peta obljetnica rada, koju može proslaviti samo mali broj znanstvenih instituta, ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu, prilika je da se osvrnemo na važnost njegovoga dosadašnjeg djelovanja te da se prisjetimo istaknutih pojedinaca – Vladislava Brajkovića, Jurja Andrassyja, Natka Katičića, Dragovana Šepića i Branka Jakaše, koji su Institutu godinama davali znanstvena usmjerenja te svojom požrtvovnošću i entuzijazmom pridonosili bogatoj znanstvenoj i izdavačkoj djelatnosti i ugledu te institucije. Uz osnovnu djelatnost usmjerenu na stvaranje pomorskoga zakonodavstva na ovim prostorima te na unifikaciju pomorskoga privatnog prava i kodifikaciju prava mora, važno je istaknuti stručni i znanstveni doprinos Jadranskog instituta cjelovitosti Hrvatske. Počevši od doprinosa prve generacije koja se borila za hrvatstvo Istre i njezine granice, svaka od generacija koje su u njemu djelovale ostavila je bitan trag u povijesti našega naroda.

Početna djelatnost Instituta najvećim je dijelom bila usmjerena na istraživanja u svrhu rješavanja međunarodnoga spora o međunarodnopravnoj pripadnosti Istre, tadašnje Rijeke i drugih hrvatskih obalnih prostora, koji su od 1920. i 1924. godine bili u okviru Italije. Njegovi članovi prikupljali su građu na terenu za potrebe jugoslavenske delegacije na Pariškoj mirovnoj konferenciji. O toj vrlo intenzivnoj djelatnosti, koja je dovršena potpisivanjem Mirovnog ugovora s Italijom u Parizu 1947. godine, svjedoči niz opsežnih stručnih elaborata i više institutskih publikacija na francuskom jeziku.

Krajem 1948. godine Jadranski institut postaje znanstvenom jedinicom tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a njegova se djelatnost, uz probleme jadranskog primorja, proširuje i na proučavanje pomorskoga prava, povijest i ekonomiku pomorstva te ribarstveno pravo. I sjedište Instituta te se godine preseljava u Zagreb, u nekadašnje prostorije Stola sedmorice u Opatičkoj ulici. Budući da se Institut oduvijek oslanjao na širok krug vanjskih suradnika koji su bili pisci rasprava i knjiga koje je izdavao, razlog toga premještanja bilo je zagrebačko prebivalište većine tadašnjih suradnika.

Treba napomenuti da se iz Jadranskoga instituta u godinama koje su uslijedile postupno izdvajao niz samostalnih ustanova i pomorskih muzeja, i to u Splitu, Dubrovniku, Rijeci te u Kotoru i Perastu. Uprava Instituta 1951. godine poduzela je korake kod Ministarstva pomorstva FNRJ u Beogradu da ono za svoje potrebe i potrebe Akademije ustupi jednu svoju zgradu u Rijeci. To je bilo i ostvareno.

Početak 1952. Predsjedništvo JAZU donijelo je odluku da se osnuje poseban Jadranski institut u Rijeci koji je prvotno imao isto znanstveno vijeće s onim u Zagrebu. Kasnije je s razlogom došlo do potpunoga osamostaljenja te jedinice u Rijeci, koja danas djeluje pod nazivom – Zavod za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Okupivši brojne znanstvene djelatnike i stručnjake, Jadranski je institut nakon preseljenja u Zagreb započeo rad na stvaranju pomorskog zakonodavstva. Njegovi suradnici aktivno su sudjelovali u pripremama za donošenje Zakona o ugovorima o iskorištavanju pomorskih brodova iz 1959. godine, Zakona o upisu pomorskih brodova i čamaca iz 1965. godine te triju zakonskih tekstova prihvaćenih 1966. godine – Zakona o spašavanju na moru i unutrašnjim plovnim putovima, Zakona o vađenju potonulih stvari i Zakona o naknadi štete zbog sudara brodova. To razdoblje obilježila je i svestrana znanstvena i publicistička djelatnost. Članovi i vanjski suradnici Instituta sudjelovali su na brojnim međunarodnim konferencijama za unifikaciju pomorskoga privatnog prava i za kodifikaciju prava mora, posebice izrađujući pripremne tekstove i pripremajući stajališta za članove naših delegacija. Velik je bio i doprinos Jadranskoga instituta pripremama za Ženevsku konferenciju o pravu mora iz 1958. godine, u sklopu kojih je objavljena i monografija Natka Katičića *More i vlast obalne države*. Institut je dao i svoj stručni prilog Drugoj i Trećoj konferenciji UN-a o pravu mora, na kojima su neki od njegovih djelatnika sudjelovali i kao članovi delegacija.

Valja istaknuti da je u to vrijeme Institut objavio i niz zapaženih djela iz područja jadranske problematike te nekoliko monografija na francuskom i hrvatskom jeziku. Uz pokretanje tromjesečne periodične publikacije *Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja* 1958. godine, s ciljem znanstvene i praktične obrade problema pomorskoga prava i pravila pomorske kupoprodaje, tijekom sljedeća dva desetljeća objavljuju se u serijama ili izvan njih brojna vrijedna djela. Među njima valja istaknuti četiri knjige u seriji *Jadranske monografije* te sedam knjiga u seriji *Prinosi proučavanju ekonomike ribarstva i ribarstvenog prava*. Djelatnici Instituta sudjeluju i u izradi brojnih međunarodnih konvencija i drugih instrumenata te objavljuju njihove prijevode na hrvatski jezik čineći ih pristupačnima i domaćim korisnicima. Od 1968. godine najveći dio aktivnosti u Institutu usmjeren je na pripreme za donošenje opsežnog Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, koje će potrajati tijekom sljedećih devet godina.

U skladu s promjenom težišta znanstvenog istraživanja Institut je 1. srpnja 1974. godine dobio naziv – Zavod za pomorsko pravo, historiju i ekonomiku pomorstva. Njegovi članovi aktivno sudjeluju u radu međunarodnih organizacija i

tijela, poglavito Međunarodne pomorske organizacije (IMO), Konferencije UN-a o pravu međunarodne trgovine (UNCITRAL), Konferencije UN-a za trgovinu i razvoj (UNCTAD) i Međunarodnog pomorskog odbora (CMI). Suraduju u pripremi *Pomorske enciklopedije*, *Pravne enciklopedije* i *Pomorskog leksikona*, a u Zavodu se radi i na djelomičnom prijevodu Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi na engleski jezik.

Djelatnost Jadranskog zavoda tijekom posljednjih desetljeća ogledala se i u organiziranju brojnih znanstvenih skupova o aktualnim problemima pomorskoga zakonodavstva i međunarodnoga prava mora. Uz savjetovanja o pomorskim temama, djelatnici Zavoda sudjelovali su i u organizaciji znanstvenog skupa posvećenog složenom i za Hrvatsku nakon osamostaljenja važnom pitanju sukcesije država kao posljedice raspada države prethodnice.

Od vrijednih djela iz područja znanstvenoistraživačke djelatnosti Zavoda izdvajamo četvrtu knjiga iz *Sistema plovidbenog prava* prof. dr. Branka Jakaše – *Plovidbene nezgode* iz 1987. i udžbenik *Međunarodno pravo mora i izvori međunarodnog prava* prof. dr. Vladimira-Đure Degana iz 1989. godine. U sljedeće dvije godine objavljene su knjige dr. Ljerke Mintas Hodak *Jamstva pri stjecanju broda na kredit* i dr. Vesne Polić Čurčić *Odgovornost za zakašnjenje u prijevozu robe prema međunarodnom i jugoslavenskom pravu*. U izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti kao deveta knjiga edicije *Zbornika za pomorsko pravo* Jadranskog zavoda izašla je 1992. godine knjiga dugogodišnjeg suradnika Zavoda dr. Petra Kragića *Ugovori o prijevozu tankerima*. Prof. dr. Vladimir-Đuro Degan 1997. godine objavio je monografiju *Sources of international law*, a 2002. knjige – *Međunarodno pravo mora u miru i oružanim sukobima* i *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici*. Akademik Vladimir Ibler 2001. godine objavio je monografiju *Međunarodno pravo mora i Hrvatska*, a sljedeće godine dr. Dorotea Čorić knjigu *Međunarodni sustav odgovornosti i naknade štete zbog onečišćenja mora uljem*. Djelatnica Zavoda dr. Marina Vokić Žužul autorica je monografije *Republika Hrvatska i isključivi gospodarski pojas* iz 2003. godine. Iste godine objavljena je i knjiga dr. Jasenka Marina *Privremene mjere zaustavljanja broda*, a dvije godine kasnije *Ugovori o prijevozu putnika i prtljage morem*. Prije nekoliko dana iz tiska je izašla knjiga *Usluge pomorskog prijevoza i lučke djelatnosti u pravu tržišnog natjecanja Europske zajednice* djelatnice Zavoda dr. Božene Bulum.

Pod nazivom Jadranski zavod djeluje od 28. veljače 1992. kao ustanova koja se bavi isključivo istraživanjima pomorskoga prava u svjetlu prava europskih integracija te međunarodnoga prava mora. Uz četiri pravna fakulteta u Hrvatskoj i uz njihove jedinice, Jadranski zavod jedina je istraživačka ustanova na području pravnih znanosti u Hrvatskoj. Djelatnici Zavoda sudjelovali su u pripremanju i

donošenju Pomorskog zakonika te u njegovim kasnijim izmjenama i dopunama, a neki od njih dali su i svoj znanstveni doprinos u procesu osamostaljenja i međunarodnoga priznanja Hrvatske kao suverene države u njezinim granicama. Iz problematike stvarnih prava na brodu u Zavodu je izrađena platforma za sudjelovanje hrvatske delegacije na Diplomatskoj konferenciji u Ženevi 1993. godine, a iste su godine djelatnici Zavoda pripremili i Prijedlog za ratifikaciju Konvencije o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine. Otada je djelatnost Zavoda usmjerena pretežno prema pomorskim pitanjima u skladu s potrebama hrvatskog pomorstva. Uz suradnju s Vladom Republike Hrvatske, odnosno ministarstvima, u rješavanju problema koji zadiru u pomorsko i međunarodno pravo mora, treba istaknuti i savjetničku suradnju Zavoda s našim brodarskim tvrtkama, agencijama i osigurateljima.

Jadranski zavod bio je nosilac nekoliko znanstvenih projekata što ih je odobrilo Ministarstvo znanosti i tehnologije – *Izradba plovidbenog zakonodavstva Republike Hrvatske* (1991. – 1996.), *Nastanak međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske* (1996. – 2002.), *Teorija i praksa pomorskog zakonodavstva Republike Hrvatske, međunarodna unifikacija pomorskog prava i kodifikacija prava mora* (1996. – 2002.) i *Hrvatsko pomorsko zakonodavstvo i međunarodni standardi* (2002. – 2006.). U tijeku su znanstveni projekti *Prilagodba hrvatskoga pomorskog zakonodavstva međunarodnim standardima i pravu EU* pod vodstvom akademika Vladimira Iblera i *Nadogradnja međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske* pod vodstvom profesora emeritusa Vladimira Đure Degana.

Naši današnji suradnici, od kojih su četiri doktora pravnih znanosti, usmjeravaju svoja istraživanja na pitanja koja su od koristi našim državnim ustanovama u sastavljanju zakonskih propisa i u pristupanju Hrvatske međunarodnim instrumentima iz područja pomorskoga prava. Drugi dio naših djelatnosti odnosi se na međunarodno pravo mora, posebice na praćenje međunarodne sudske i arbitražne prakse o morskim razgraničenjima. Od 1998. godine do danas voditelj je Zavoda dr. sc. Vladimir-Đuro Degan, *professor emeritus* Sveučilišta u Rijeci i član suradnik HAZU.

Uz obilježavanje šezdeset i pete godišnjice kontinuiranoga rada Zavoda treba istaknuti i 48 godina neprekinutoga izlaženja našega časopisa *Uporedno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, koji je jedini časopis u našoj zemlji namijenjen isključivo pitanjima pomorskog prava i prava mora. Unatoč financijskim teškoćama i fluktuaciji malobrojnoga kadrovskeg sastava, časopis je u dosadašnja 163 broja redovito pratio pitanja koja zaokupljaju pozornost našega i svjetskoga pomorstva. Budući da kao vanjske suradnike okuplja mnoge naše ugledne znanstvenike, ča-

sopis je tijekom svih godina izlaženja uspio zadržati visoku znanstvenu razinu radova iz područja pomorskoga prava i prava mora te drugih grana prava čija se rješenja odražavaju na pomorstvo. U časopisu se objavljuju tekstovi međunarodnih konvencija i drugih instrumenata te njihovi prijevodi na hrvatski jezik, prikazi pomorskih zakona drugih država i naše pomorsko-pravne literature. Uz izvješća o radu s međunarodnih konferencija i skupova te godišnjih skupština Hrvatskoga društva za pomorsko pravo, stalne su rubrike i prikazi domaćih i stranih sudskih i arbitražnih odluka.

U sastavu Zavoda djeluje i biblioteka s oko 33 tisuće naslova iz pozitivnoga prava, povijesti prava te političke povijesti jadranske obale. Osim djelatnicima Zavoda, biblioteka je na raspolaganju i drugim znanstvenicima te studentima koji istražuju spomenuta područja. Od 1997. godine bibliotečna je građa kompjutorizirana, a katalog je od 2000. godine dostupan i *online* na mrežnim stranicama Zavoda. Tijekom posljednjih 12 godina, za potrebe Zavoda kupovinom, zamjenom ili donacijama nabavljeno je 356 knjiga i 65 naslova časopisa, a stalno se popunjava i zbirka dokumentacije.

Na kraju ovoga presjeka dosadašnjega rada Jadranskoga zavoda možemo ustvrditi da se i danas u Zavodu nastoje sačuvati temeljne odrednice na kojima je započeto njegovo djelovanje prije šezdeset i pet godina, prije svega otvorenost za suradnju. Uz razvijanje još plodnije suradnje s međunarodnim tijelima i sličnim znanstvenim institutima u svijetu, Zavod će i nadalje snažno promicati jadransku orijentaciju naše zemlje te će nastojati okupljati sve naše znanstvenike i stručnjake koji mogu pridonijeti uspješnosti njegova budućega rada.

Literatura:

- B. STULLI, Jadranski institut i njegov dosadašnji razvoj, *Anali Jadranskog instituta*, broj 1, Zagreb, 1956.
- Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 1866-1966, *Spomenica*, JAZU, Zagreb, 1966.
- B. SAMBRAILO, Izvještaj o radu Jadranskog instituta na problemu zagađivanja mora naftom i derivatima, *Ljetopis JAZU*, knj. 65, Zagreb, 1961.
- N. KATIČIĆ, Izvještaj o radu Jadranskog instituta na pitanjima međunarodnog javnog prava otvorenog mora i vlasti obalne države na moru, *Ljetopis JAZU*, knj. 65, Zagreb, 1961.

- 40 godina Zavoda za pomorsko pravo, historiju i ekonomiku pomorstva (Jadranskog instituta) i 30 godina časopisa Usporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja, *Usporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja*, broj 117-118, Zagreb, 1988.
- 140 godina Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, HAZU, Zagreb, 2001.
- Vjesnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, broj 1-4, Zagreb, 2002.
- R. PAVIČEVIĆ (ur.), *Život i djelo Vladislava Brajkovića*, Zagreb, 2003.

Marina Vokić Žužul

Sixty-five Years of the Adriatic Institute

Summary

*The announcement is dedicated to six and a half decades of continual and fruitful scientific activity of the Adriatic Institute of the Croatian Academy of Sciences and Arts. In addition to tackling its primary scope of interest directed towards creating maritime legislation, as well as the unification of maritime law and the codification of the law of the sea, the paper indicates to the major expert and scientific contribution of the Adriatic Institute to the integrity of Croatia. Starting from the contribution of the first generation that had fought for the Croatian character of Istria and its borders, each of the following generations left a significant trail in the history of our nation. In particular, the important role of several distinguished individuals should be pointed out; they had for decades provided this institution with scientific guidelines, and thus, with their devotion and enthusiasm, contributed to its rich scientific and publishing activity. Furthermore, the participation of Institute members in many diplomatic conferences and international organisations is tackled, and numerous valuable monographs dealing with Adriatic issues are mentioned. Special attention is dedicated to the publications issued by the Adriatic Institute, primarily the journal *Poredbeno pomorsko pravo – Comparative Maritime Law*, which has been continually published for the last 48 years as the only journal in Croatia dealing exclusively with issues regarding maritime law and the law of the sea.*

Keywords: *Adriatic Institute; the Croatian Academy of Sciences and Arts; maritime law; international law of the sea; scientific research-oriented activity.*